

СВИДЛО

Ганна Ігорівна
annasvidlo84@gmail.com

УДК 314.748

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ОСВІТНЬОЇ МІГРАЦІЇ: ЗАГРОЗИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

к.е.н., доцент кафедри,
Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця

STATISTICAL ESTIMATION OF EDUCATIONAL MIGRATION: THREATS AND PERSPECTIVES

SVYDLO Hanna Ihorivna – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of department, Kharkiv National University of Economics after Semen Kuznets

Стаття присвячена вивченню процесів міграції, зокрема освітньої міграції. Автором проаналізовано мобільність студентів за країнами Європи, а також коефіцієнт чистої міграції. Визначено, що коефіцієнт мобільності студентів включає показники: кількість студентів з даної країни, які навчаються за кордоном від загальної кількості студентів в цій країні та кількість студентів з-за кордону, які навчаються в даній країні. Автором виокремлено загрози освітньої міграції для України та перспективи розвитку вищої школи за рахунок залучення іноземних громадян в освітній простір країни.

* * *

Статья посвящена изучению процессов миграции, в частности образовательной миграции. Автором проанализированы мобильность студентов по странам Европы, а также коэффициент чистой миграции. Определено, что коэффициент мобильности студентов включает показатели: количество студентов из данной страны, обучающихся за рубежом от общего количества студентов в этой стране и количество студентов из-за рубежа, которые учатся в данной стране. Автором выделены угрозы образовательной миграции для Украины и перспективы развития высшей школы за счет привлечения иностранных граждан в образовательное пространство страны.

* * *

The article defines that the main cause of migration, including educational, is the globalization of global space. Modern society is in search of ensuring and improving the quality of life through the acquisition of relevant knowledge, as well as further employment.

The purpose of the study is to identify threats and prospects for the development of educational migration processes based on statistical evaluation.

The methodological and informational basis of the work consists of scientific works, materials of periodicals, Internet resources, legal acts and data of the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Education and Science and UNESCO. The article is devoted to the study of migration processes, in particular educational migration. The author analyzed the mobility of students across Europe, as well as the net migration coefficient. It was determined that the coefficient of student mobility includes indicators: the number of students from a given country studying abroad of the total number of students in this country and the number of foreign students who study in a given country. The article analyzes educational migration in three groups of countries, which are conventionally divided into European Union leader countries (Great Britain, France, Germany), Eastern European countries (Czech Republic, Poland, Slovakia, Slovenia) and post-Soviet countries (Latvia, Ukraine, Belarus).

The author highlighted the threats of educational migration for Ukraine and the prospects for the development of higher education by attracting foreign citizens into the educational space of the country. In the article, the advantages of teaching foreign citizens in the host country include: economic benefits, attractiveness of higher education institutions, integration of national higher education institutions into the international educational space, growth of the innovation component of education, the ability to rejuvenate the population structure, attract intellectuals to the country.

Ключові слова: освіта, міграція, інтелектуальні ресурси, освітня міграція, вища освіта

Ключевые слова: образование, миграция, интеллектуальные ресурсы, образовательная миграция, высшее образование

Keywords: education, migration, intellectual resources, educational migration, higher education

ВСТУП

Посилення тенденцій глобалізації світової економіки стає причиною збільшення обсягів та зростання темпів міграції людських ресурсів. Міграційні потоки у світі нараховують мільйони людей, що ставить під загрозу соціально-економічний розвиток окремих країн та регіонів світу. За останні роки також збільшуються освітні міграційні потоки. Активна молодь знаходиться у пошуку актуальних та якісних знань з перспективою їх використання у майбутньому для можливості підвищення рівня життя за рахунок імплементації отриманих компетенцій у трудову діяльність. В Україні спостерігається тенденція до відтоку інтелектуальних

ресурсів, що є загрозою для подальшого розвитку держави.

Освітня міграція є об'єктом наукових досліджень низки науковців, таких як Ф. Альтбах, Д. Массей, Р. Епплярд, А. Фіндлі, Б.Л. Лоувелл, К. Озден, О. Старк, К. Тремблей. Наслідкам впливу євроінтеграційних процесів на вітчизняну економіку, ринок праці, зокрема аналізу трудової та освітньої міграції, присвячені наукові роботи таких вітчизняних вчених, як Л.І. Безтелесна, К.С. Брензович, О.С. Гринькевич, Л.А. Жураковська, Е.М. Лібанова, І.Л. Петрова, Л.В. Семів, С.В. Стадний, В.М. Філатов.

Виходячи з вище зазначеного витікає актуальність

дослідження процесів освітньої міграції з метою визначення її загроз та пошуку їх вирішення.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні загроз та перспектив розвитку процесів освітньої міграції на основі проведення статистичної оцінки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та дані Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки та ЮНЕСКО.

При проведенні дослідження використано методи структурно-динамічного аналізу, порівняння та узагальнення даних Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки та ЮНЕСКО.

РЕЗУЛЬТАТИ

З метою вивчення освітніх міграційних процесів в країнах Європи доцільно спочатку проаналізувати чистий коефіцієнт міграції на 1000 осіб за даними Організації Об'єднаних Націй, Департаменту з економічних та соціальних питань, Відділу народонаселення [1].

Чистий коефіцієнт міграції – це різниця між прибулими та вибулими з країни у перерахунку на 1000 осіб населення країни.

Виходячи з даних табл. 1 найбільша кількість вибулих з країни за період 2010-2015 рр. спостерігається у Латвії, на 1000 осіб населення країни виїхало понад 80 людей, також від'ємний показник у Польщі та Україні. Також, слід відзначити, що чистий коефіцієнт міграції за зазначеними країнами за період 2015-2020 рр. скорочується, однак все одно залишається від'ємним.

Таблиця 1

Чистий коефіцієнт міграції на 1000 осіб за країнами

Країна	Період	
	2010-2015 рр.	2015-2020 рр.
Білорусь	1,6	0,2
Чехія	1,1	1,1
Франція	1,1	1,2
Німеччина	4,4	4,5
Латвія	-8,1	-5,1
Польща	-0,4	-0,3
Словаччина	0,4	0,3
Словенія	1,6	0,6
Україна	-0,9	-0,5
Великобританія	3,1	2,7

Найбільша кількість прибулих на 1000 осіб спостерігається у Німеччині: за 2010-2015 рр. даний показник склав 4,4, та має динаміку до збільшення на 2015-2020 рр. – 4,5. У Великобританії чистий коефіцієнт міграції за 2010-2015 рр. склав 3,2, та має тенденцію до зменшення на 2015-2020 рр. – 2,7.

Даний показник характеризує об'єктивну реальність процесів глобалізації, оскільки відкритість кордонів між країнами Європейського Союзу та прагнення людей пошуку кращих можливостей (дохід, працевлаштування, освіта, умови життя тощо) призводить до міграції населення у найбільш розвинені країни. Також варто відзначити, що країни які потерпають від відтоку своїх громадян, створюють привабливі можливості (освітні, трудові) для громадян країн-сусідів з метою певної компенсації втрати трудового потенціалу.

Для виявлення причини міграційних процесів, зокрема освітньої міграції, слід проаналізувати відповіді респондентів на питання «Чому деякі абітурієнти віддають перевагу навчанню в країнах «західного світу?»». Дані отримані під час проведення опитування «Стан освіти в Україні» дослідницькою компанією Active Group у серпні-вересні 2017 р. [2].

Розподіл відповідей респондентів на питання «Чому деякі абітурієнти віддають перевагу навчанню в країнах «західного світу?»» наведено на рис. 1.

Виходячи з даних рис. 1, можна зробити висновок,

що 35,6 % респондентів переконані, що українці надають перевагу навчанню у країнах «західного світу» через те, що там якісніша освіта. З незначною похибкою 35,1 % стверджують, що навчання за кордоном – можливість залишитись на постійне місце проживання. Тобто цінністю у такому разі є не здобуті знання, а комфортне довкілля та можливість у майбутньому легше знайти роботу [2].

Освітня міграція має ряд переваг та перспектив як для країн-донорів освітніх послуг, так і для країн країни з яких від'їжджають студенти на навчання. Однак, для країн з яких від'їжджають молоді та талановиті студенти існують значні ризики втрати високоінтелектуальних людських ресурсів, які стимулюють розвиток держави.

Для розуміння прибуття та вибуття студентів до країн з метою отримання освітніх послуг доцільно проаналізувати коефіцієнт студентської мобільності. Дані отримані на сайті Організації Об'єднаних націй з питань з освіти, науки і культури (Бази даних ЮНЕСКО) [3].

Коефіцієнт студентської мобільності включає дві складові (табл. 2):

кількість студентів з даної країни, які навчаються за кордоном від загальної кількості студентів у цій країні;

кількість студентів з-за кордону, які навчаються у даній країні.

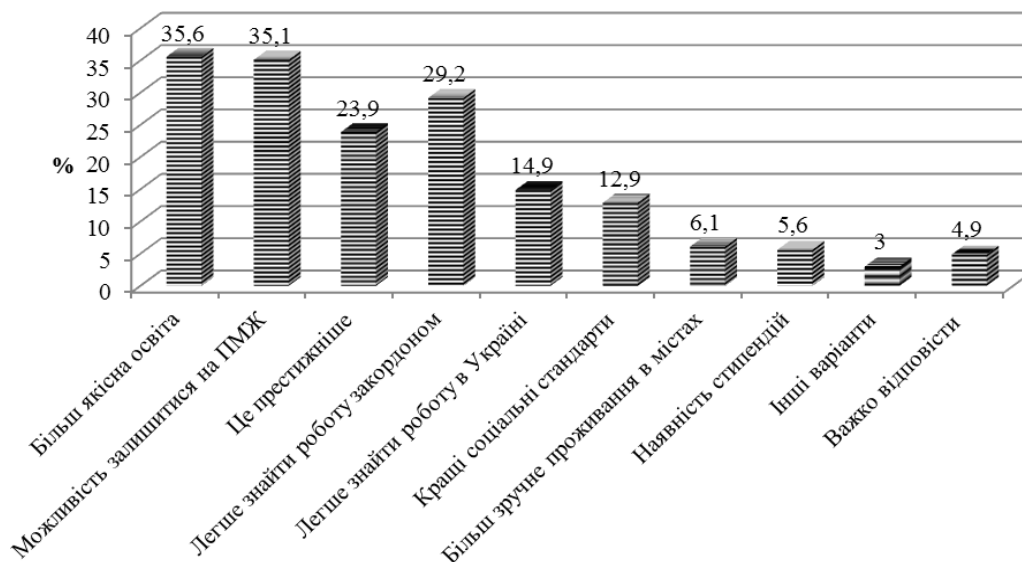

Рис. 1 Розподіл відповідей респондентів на питання «Чому деякі абітурієнти віддають перевагу навчанню в країнах «західного світу?»

Таблиця 2

Коефіцієнт студентської мобільності за країнами світу

Країна	Кількість студентів з даної країни, які навчаються за кордоном від загальної кількості студентів в цій країні, %					Кількість студентів з-за кордону, які навчаються в цій країні від загальної кількості студентів в цій країні, %				
	2012	2013	2014	2015	2016	2012	2013	2014	2015	2016
Білорусь	7,05	6,79	6,78	6,06	5,80	2,06	2,41	2,88	3,33	3,73
Чехія	2,73	2,95	2,95	3,17	3,39	8,96	9,39	9,83	10,55	11,51
Франція	2,80	3,28	3,43	3,58	3,65	11,82	9,78	9,84	9,88	9,89
Німеччина	-	4,32	4,07	3,93	3,91	-	7,07	7,23	7,68	8,04
Латвія	6,58	6,70	6,72	6,76	6,60	2,80	3,71	4,99	6,12	7,67
Польща	1,30	1,23	1,35	1,43	1,53	1,17	1,46	1,97	2,64	3,42
Словаччина	14,92	15,84	16,20	17,09	19,12	4,09	4,86	5,61	5,90	6,02
Словенія	2,33	2,67	2,76	3,18	3,49	2,27	2,62	2,75	2,75	3,31
Україна	1,56	1,93	2,33	3,85	4,57	1,82	2,25	2,80	3,24	3,20
Великобританія	1,07	1,20	1,28	1,35	1,42	17,14	17,46	18,22	18,48	18,10

Умовно можна згрупувати наведені у табл. 2 країни у три 3 групи:

1 група – Країни-лідери ЄС: Великобританія, Франція, Німеччина;

2 група – Країни Східної Європи: Чехія, Польща, Словаччина, Словенія;

3 група – Країни пострадянського простору: Білорусь, Латвія, Україна.

Аналіз проведено за трьома групами країн. Отже, кількість студентів з Великобританії, які від'їжджають на навчання за кордон складає в середньому за 2012-2016 рр. 1,3 % від загальної кількості студентів даної країни. Однак даний показник має незначну тенденцію до збільшення. У Франції близько 3,5 % студентів від'їжджають за кордон на навчання, і також спостерігається тенденція до збільшення, якщо у 2012 р. кількість студентів, які отримують освіту за кордоном складала 2,8 %, то 2016 р. – 3,7%. Серед країн-лідерів ЄС найбільша кількість студентів, які навчаються за

кордоном у Німеччині в середньому 4 % за досліджуваний період. Однак у Німеччині спостерігається зворотна ситуація, – кількість студентів від'їжджаючих за кордон на навчання поступово зменшується: так у 2013 р. даний показник складав 4,3 %, у 2016 р. – 3,9 %.

Зворотна ситуація спостерігається з кількістю прибулих на навчання до країн-лідерів ЄС, тобто найбільша кількість студентів з-за кордону приїздить на навчання до Великобританії за 2012-2016 рр. – 17,9 %. Якщо простежити щорічну зміну даного показника, то спостерігається щорічне його зростання. До Франції на навчання у вищі навчальні заклади приїздить близько 10 % студентів від загальної кількості студентів, однак, у порівнянні значень 2016 р. з 2012 р. даний показник знизився на майже на 2 %. Кількість студентів з-за кордону, які навчаються у Німеччині за 2013-2016 рр., складає в середньому 7,5 %, і також можна відзначити незначне щорічне збільшення даного показника.

За групою країн Східної Європи найбільша кількість студентів від'їжджає на навчання за кордон зі Словаччини – в середньому 16,6 % за 2012-2016 рр.. Також, варто відзначити, що спостерігається щорічне збільшення даного показника, у порівнянні значень 2016 р. з 2012 р. відбулося зростання на 4 %. Дана тенденція свідчить про те, що молоді люди знаходяться в пошуку якісної освіти з перспективою працевлаштування на престижній та високооплачуваній роботі, а відкритість кордонів сприяє даному процесу. Найменша кількість студентів від'їжджає на навчання за кордон з Польщі – приблизно 1,4 % від загальної кількості студентів. У середньому близько 3 % студентів з Чехії та Словенії навчаються за кордоном. Однак слід зазначити, що кількість студентів з країн Східної Європи, які навчаються за кордоном від загальної кількості студентів в цих країнах щорічно зростає, це є, певною мірою, відображення процесів глобалізації та розширення меж освітнього простору. Серед країн Східної Європи найбільшим «донором» надання освітніх послуг є Чехія в середньому на навчання приїздить 10 % студентів з загальної чисельності. У країні створюються привабливі умови для іноземних студентів, на самперед, можливість отримати безкоштовну вищу освіту, за умови навчання на чеській мові.

Цікаво проаналізувати мобільність студентів з країн пострадянського простору. До даної групи входять 3 країни, з яких Латвія на даний момент є членом Європейського Союзу. Аналіз даних табл. 2 свідчить про найбільшу кількість студентів, які навчаються за кордоном у Латвії і Білорусії близько 6,5 %. Це пояснюється тим, що для студентів з Латвії відкриті кордони

Рис. 2. Кількість студентів прибулих та вибулих з України з метою отримання освіти за 2012-2017 рр.

Аналіз даних рис. 2 дає змогу зробити висновки, що починаючи з 2012 р. потік студентів від'їжджаючих на навчання з України щорічно збільшується, критичним роком став 2014 р. оскільки в країні відбулася переорієнтація на інтеграцію в європейській простір, а також події пов'язані з зовнішньою агресією. Поряд з цим, також відбувається збільшення іноземних громадян, які приїждять до України. За даними Міністерства освіти і науки України найбільша частка студентів, які приїхали на навчання до України (понад 5 %) з Індії (19,78 %), Марокко (9,77 %), Азербайджан (8,24 %), Туркменістан (6,66 %) [4].

ВИСНОВКИ

До переваг для країни, що приймає освітніх мігрантів, передусім належать:

Європейського Союзу, оскільки вона є країною учасницею, з Білорусії значна кількість студентів від'їжджає на навчання до Російської Федерації.

Кількість українських студентів, які отримують освіту за кордоном щорічно зростає, так у 2012 р. 1,6 % студентів навчалися за кордоном, а у 2016 р. вже близько 5 %. Дана тенденція є закономірною, оскільки загальнодержавним напрямом є євроінтеграція. Молодь, насамперед, активна її частина, бажає долучитися до європейського простору з можливістю отримання високих стандартів життя, освіти та працевлаштування. Даний показник у подальшому буде тільки збільшуватися, оскільки підписання у травні 2017 р. безвізового режиму для українців спрощує оформлення паперових документів. Також, перспективні умови освіти створюють і країни Європейського Союзу з яких відбувається відтік студентів до більш розвинутих країн ЄС, що є значним викликом для української вищої школи. Рівень народжуваності, кількість випускників шкіл зменшується, а потік студентів за кордон збільшується, що призводить до «жорсткої» боротьби між ВНЗ України при наборі абітурієнтів.

Отже, у країнах пострадянського простору спостерігається збільшення кількості студентів прибулих на навчання із закордону. Лідером є Латвія, в основному на навчання приїждять студенти з країн пострадянського простору. Україна і Білорусь в основному приймають студентів з Туркменістану, Азербайджану та ін.

Більш детально доцільно проаналізувати освітню міграцію в Україні з метою розуміння наслідків її впливу. Кількість студентів прибулих та вибулих з України з метою отримання освіти наведено на рис. 2.

економічні вигоди, що виявляються у зростанні фінансових надходжень до країни у формі оплати за навчання, відповідно, податкових надходжень до державного бюджету;

зростання попиту на послуги ВНЗ у країнах приймання мігрантів, що сприяє розширенню асортименту освітніх послуг, зростанню можливостей працевлаштування для тамтешніх викладачів;

інтеграція національних ВНЗ до міжнародної освітньої спільноти, обмін досвідом у сфері науково-педагогічної діяльності;

зростання інноваційного складника освіти та технічного вдосконалення освітнього процесу;

можливість омолодити структуру населення, інтелектуалізувати людський капітал країни, поповнити економіку кваліфікованими спеціалістами, що сприяє

тиме економічному та науково-технічному розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Організація Об'єднаних Націй, Департамент з економічних та соціальних питань, Відділ народонаселення (2017 рік). Перспективи світового населення перегляд 2017 року, дані для користувачів, отримані через веб-сайт. URL: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>
2. Освіта в Україні: патерналізм у квадраті та масова розумова еміграція. URL: <https://politeka.net/ua/reading/527472-obrazovanie-v-ukraine-paternalizm-v-kvadrati-i-massovaya-emigratsiya-umov>
3. Дані статистичного інституту ЮНЕСКО. URL: <http://data.uis.unesco.org/>
4. Міністерство освіти і науки України. Український державний центр міжнародної освіти. Іноземні студенти. URL: [http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-](http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/)

[studenti-v-ukraini/](http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/)

References

1. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2017). World Population Prospects: The 2017 Revision, custom data acquired via website. URL: <https://population.un.org/wpp/DataQuery/>
2. Education in Ukraine: paternalism in the square and massive mental emigration. URL: <https://politeka.net/ua/reading/527472-obrazovanie-v-ukraine-paternalizm-v-kvadrati-i-massovaya-emigratsiya-umov> (in Ukrainian).
3. Data from the UNESCO Statistical Institute. URL: <http://data.uis.unesco.org/>
4. Ministry of Education and Science of Ukraine Ukrainian State Center for International Education. Foreign students URL: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-v-ukraini/inzemni-studenti-v-ukraini/> (in Ukrainian).